

International Congress on Economics, Management and Business Studies
Hosted Online from New York, USA
Date: 23rd November, 2026
Website: https://econferencia.com

NOGIRONLIGI BO‘LGAN BOLALARNI REABILITATSIYA QILISHDA OILANING ROLI

РОЛЬ СЕМЬИ В РЕАБИЛИТАЦИИ ДЕТЕЙ С ИНВАЛИДНОСТЬЮ

THE ROLE OF THE FAMILY IN THE REHABILITATION OF CHILDREN WITH DISABILITIES

Rahmonova Hulkaroy Ulugbek qizi
Farg‘ona davlat universiteti Ijtimoiy ish yo‘nalishi 1-kurs magistranti

Annotatsiya
Nogironligi bo'lgan bolalarni reabilitatsiya qilishda oilaning o'rni va uning natijaga ta'sirini yoritish ushbu maqolaning maqsadi hisoblanadi. Tadqiqotda nazariy-tahliliy yondashuv qo'llanilib, mavjud ilmiy adabiyotlar, xalqaro me'yoriy hujjatlar va ochiq axborot manbalari mazmunan solishtirildi. Tahlilda oilaning emotsional qo'llab-quvvatlashi, uy sharoitida mashqlarni davom ettirish, mutaxassislar bilan hamkorlik va bolaning ijtimoiy faolligini oshirishga doir jihatlar ajratib olindi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, oila reabilitatsiyada faqat parvarish qiluvchi emas, balki kundalik rejimni tashkil etuvchi, muolajalar bajarilishini kuzatuvchi va xizmatlar uzluksizligini ta'minlovchi faol ishtirokchidir. Oilaning bilim va ko'nikmalari yuqori bo'lsa, uy sharoitidagi yordam samarasi ham ortadi. Xulosa qilib aytganda, ota-onani o'qitish, psixologik qo'llab-quvvatlash va xizmatlar o'rtasidagi muvofiqlashtirishni kuchaytirish reabilitatsiya samaradorligini oshiradi hamda bola huquqlari va ijtimoiy moslashuvini qo'llab-quvvatlaydi.

International Congress on Economics, Management and Business Studies
Hosted Online from New York, USA
Date: 23rd November, 2026
Website: https://econferencia.com

Kalit so'zlar: nogironligi bo'lgan bolalar, reabilitatsiya, oila, ota-ona qo'llab-quvvatlashi, emotsional barqarorlik, ijtimoiy moslashuv, uy sharoitidagi yordam, mutaxassislar bilan hamkorlik.

Аннотация

Цель статьи раскрыть роль семьи в реабилитации детей с инвалидностью и показать ее влияние на результативность помощи. В работе применен теоретико-аналитический подход: содержательно сопоставлены научная литература, международные нормативные документы и открытые информационные источники. В ходе анализа были выделены аспекты эмоциональной поддержки семьи, продолжения упражнений в домашних условиях, взаимодействия со специалистами и повышения социальной активности ребенка. Результаты показали, что семья в реабилитации выступает не только как источник ухода, но и как активный участник, который организует режим дня, контролирует выполнение процедур и обеспечивает непрерывность услуг. Чем выше знания и навыки семьи, тем эффективнее помощь в домашних условиях. В заключение отмечено, что обучение родителей, психологическая поддержка и усиление координации между службами повышают эффективность реабилитации и способствуют защите прав ребенка и его социальной адаптации.

Ключевые слова: дети с инвалидностью, реабилитация, семья, поддержка родителей, эмоциональная устойчивость, социальная адаптация, домашняя помощь, взаимодействие со специалистами.

International Congress on Economics, Management and Business Studies
Hosted Online from New York, USA
Date: 23rd November, 2026
Website: https://econferencia.com

Abstract

The aim of this article is to examine the role of the family in the rehabilitation of children with disabilities and its impact on rehabilitation outcomes. A theoretical and analytical approach was used, with a content-based comparison of scientific literature, international normative documents, and open information sources. The analysis focused on family emotional support, continuation of exercises at home, cooperation with specialists, and the child's social activity. The results show that the family is not only a caregiver but also an active participant in rehabilitation: it organizes the daily routine, monitors the implementation of procedures, and ensures continuity of services. The higher the family's knowledge and skills, the more effective home-based support becomes. In conclusion, parent education, psychological support, and stronger coordination among services improve rehabilitation effectiveness and contribute to the protection of the child's rights and social adaptation.

Keywords: children with disabilities, rehabilitation, family, parental support, emotional stability, social adaptation, home-based support, cooperation with specialists.

KIRISH

Nogironligi bo‘lgan bolalarni reabilitatsiya qilishda oila markaziy o‘rin tutadi, chunki bolaning kundalik parvarishi, emotsional barqarorligi, mashg'ulotlarga muntazam qatnashishi va ijtimoiy moslashuvi ko'p jihatdan uy sharoitidagi qo'llab-quvvatlashga bog'liq. Reabilitatsiya faqat tibbiy muolajalar majmui emas, balki bolaning funksional imkoniyatlarini kengaytirish, mustaqilligini oshirish va jamiyat hayotida ishtirokini ta'minlashga qaratilgan uzluksiz jarayondir. Shu jarayonda ota-ona va yaqinlar bolaning ehtiyojlarini erta anglash, mutaxassis

tavsiyalarini amaliyotga tatbiq etish hamda davolash va pedagogik yondashuvlar o‘rtasida bog'lovchi bo'g'in vazifasini bajaradi [1, 2].

Mavzuning dolzarbligi nogironligi bo‘lgan bolalar huquqlarini ta'minlash, oilaga yo'naltirilgan yordamni kuchaytirish va xizmatlar uzviyligini yaxshilash zarurati bilan belgilanadi. Xalqaro yondashuvlarda bola manfaatini ustuvor qo'yish, oilani qaror qabul qilish jarayoniga jalb etish va uning resurslarini mustahkamlash muhim tamoyil sifatida ko'rsatiladi [2, 3, 4]. Biroq amaliyotda oilalarning psixologik yuklamasi, axborot yetishmasligi, reabilitatsiya xizmatlariga kirishdagi tengsizlik va mutaxassislar bilan hamkorlikning sustligi bolaga ko'rsatiladigan yordam samaradorligini pasaytiradi. Shu bois oilaning reabilitatsiyadagi roli faqat yordamchi emas, balki natijani belgilovchi asosiy omillardan biri sifatida o‘rganilishi lozim.

Mazkur maqolaning maqsadi nogironligi bo‘lgan bolalarni reabilitatsiya qilishda oilaning vazifalari, imkoniyatlari va cheklovlarini tahlil qilish hamda oilaga yo'naltirilgan yondashuvning amaliy ahamiyatini yoritishdan iborat.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Mavzuga doir adabiyotlar nogironligi bo‘lgan bolalar uchun yordamning eng samarali modeli oilaga yo'naltirilgan yondashuv ekanini ko'rsatadi. Kuhlthau, Bloom va Van Cleave olib borgan tizimli sharhda oilani reabilitatsiya jarayoniga faol jalb etish bolaga ko'rsatiladigan xizmatlarning uzluksizligi, ehtiyojlarni erta aniqlash va parvarishning muvofiqlashuvini yaxshilashi ta'kidlanadi [1]. Xalqaro sog'liqni saqlash va bolalar huquqlari bo'yicha manbalarda esa bola manfaatini ustuvor qo'yish, teng imkoniyatlar yaratish, sog'liq, ta'lim va ijtimoiy himoya xizmatlarini bir-biri bilan bog'lash zarurligi qayd etiladi [2, 3]. Nogironlar huquqlari bo'yicha BMT materiallari oilaning qaror qabul qilishdagi ishtiroki va

bolaga nisbatan kamsitishning oldini olishni huquqiy va ijtimoiy tamoyil sifatida belgilaydi [4].

Mazkur maqolada nazariy-tahliliy yondashuv qo‘llanildi: mavjud ilmiy adabiyotlar, xalqaro me'yoriy hujjatlar va ochiq axborot manbalari mazmunan solishtirildi. Tahlilda oilaning emotsional qo'llab-quvvatlashi, uy sharoitida mashqlarni davom ettirish, mutaxassislar bilan hamkorlik va bolaning ijtimoiy faolligini oshirishga doir jihatlar ajratib olindi. Shuningdek, mazkur mavzuga oid mahalliy axborot resurslari ham ko'rib chiqilib, reabilitatsiya jarayonida ota-ona savodxonligi va amaliy ko'nikmalarni kuchaytirish zarurati asoslandi [5].

NATIJALAR

Tahlil qilingan manbalar oilaning reabilitatsiya jarayonidagi vazifasi birgina parvarish bilan cheklanmasligini ko'rsatadi. Ota-ona yoki vasiy bolaning kundalik rejimini tashkil etadi, mashqlarni uy sharoitida davom ettiradi, dori-darmon va muolajalar bajarilishini kuzatadi hamda mutaxassislar bilan muntazam aloqani saqlaydi. Bu yondashuv xizmatlarning uzluksizligini ta'minlab, reabilitatsiya maqsadlarini bolaning real hayotiga yaqinlashtiradi [1]. Shuningdek, oilaning emotsional qo'llab-quvvatlashi bolaning o‘ziga ishonchini mustahkamlash, qo'rquv va chekinishni kamaytirish, muloqot va ijtimoiy faollikni rag'batlantirishda muhim omil sifatida ajralib chiqadi [2, 3].

Manbalar nogironligi bo‘lgan bolani reabilitatsiya qilishda oilaning bilim va ko'nikmalari qanchalik yuqori bo'lsa, uy sharoitidagi yordam shunchalik samarali bo'lishini tasdiqlaydi. Shu sababli ota-onani o‘qitish, maslahat berish va psixologik qo'llab-quvvatlash reabilitatsiya tizimining ajralmas qismi hisoblanadi. Oilaviy yondashuv bola huquqlarini himoya qilish, uning imkoniyatlarini cheklov emas, balki rivojlanish nuqtai nazaridan baholashga xizmat qiladi [1, 4]. Ayniqsa, ta'lim muassasalari, tibbiyot xodimlari va ijtimoiy

xizmatlar o'rtasidagi hamkorlik kuchli bo‘lganda, oila bolaning ehtiyojlarini aniqroq ifoda etuvchi va reabilitatsiya jarayonini muvofiqlashtiruvchi asosiy bo'g'inga aylanadi [2, 5].

MUHOKAMA

Muhokama natijalari oilaning reabilitatsiyadagi o'rni haqidagi qarashlar xalqaro yondashuvlar bilan uyg'un ekanini ko‘rsatadi: bola ehtiyojlarini erta aniqlash, xizmatlarni muvofiqlashtirish va ota-onani qaror qabul qilishga jalb etish reabilitatsiya samaradorligini oshiradi [1, 2]. Bu holat oilani passiv kuzatuvchi emas, balki terapiya va kundalik parvarishning faol ishtirokchisi sifatida ko‘rish zarurligini tasdiqlaydi. Ayniqsa, emotsional barqarorlik va ijtimoiy moslashuv oiladagi muloqot sifati, sabr-toqat va bolaning imkoniyatlariga ishonch bilan bevosita bog'liq. Shu bilan birga, oilaviy resurslar teng emasligi, ota-onaning bilim va vaqt cheklovlari, shuningdek, mutaxassislar bilan hamkorlik darajasidagi farqlar natijalarni cheklashi mumkin. Shuning uchun amaliyotda faqat tibbiy yordam emas, balki ota-onalarni o'qitish, psixologik qo'llab-quvvatlash va uy sharoitida bajariladigan mashqlar bo‘yicha aniq tavsiyalar berish muhimdir. Bunday yondashuv bola huquqlarini himoya qilish, uning jamiyatga qo'shilish imkoniyatlarini kengaytirish va reabilitatsiyani uzluksiz jarayon sifatida tashkil etishga xizmat qiladi [3, 4].

XULOSA

Nogironligi bo‘lgan bolalarni reabilitatsiya qilishda oila eng muhim qo'llab-quvvatlovchi muhit bo‘lib, u tibbiy, psixologik va ijtimoiy yordamning uzluksizligini ta'minlaydi. Ota-ona va vasiylarning xabardorligi, mas'uliyati hamda mutaxassislar bilan hamkorligi bolada mustaqillik ko'nikmalarini shakllantirish, muolajalarga rioya etish va ijtimoiy moslashuvni yaxshilashda hal

qiluvchi omildir [1, 2]. Shu bois reabilitatsiya jarayonida oilani faqat kuzatuvchi emas, balki faol hamkor sifatida ko'rish zarur. Amaliy jihatdan ota-onalar uchun tushunarli maslahatlar, psixologik yordam, uy sharoitida bajariladigan mashqlar bo'yicha yo'riqnomalar va xizmatlar o‘rtasida muvofiqlashtirilgan yo'naltirish tizimini kuchaytirish maqsadga muvofiqdir. Bunday yondashuv bola huquqlarini ro'yobga chiqarish, uning imkoniyatlarini kengaytirish va oilaning parvarish yukini kamaytirishga xizmat qiladi [3, 4].

ADABIYOTLAR

1. Kuhlthau K.A., Bloom S., Van Cleave J. [va boshq.] Evidence for Family-Centered Care for Children With Special Health Care Needs: A Systematic Review // Academic Pediatrics. — 2011. — T. 11, № 2. B. 136-143.e8. DOI: 10.1016/j.acap.2010.12.014.
2. Xalqaro sog'liqni saqlash tashkiloti. URL: https://who.int (murojaat sanasi: 28.10.2026).
3. Bolalar huquqlari va farovonligi. URL: https://unicef.org (murojaat sanasi: 28.10.2026).
4. Nogironlar huquqlari bo'yicha BMT. URL: https://un.org (murojaat sanasi: 28.10.2026).
5. Ziyonet: axborot-ta'lim portali. URL: https://ziyonet.uz (murojaat sanasi: 28.10.2026).